

УДК 349.3

DOI: 10.32751/2617-5967-2022-03-03

Вапнярчук Н. М.

*кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
Національної академії правових наук України,
старший науковий співробітник Науково-дослідного інституту правового
забезпечення інноваційного розвитку НАПрН України*

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ МАТЕРІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБОВОГО СКЛАДУ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ СПЕЦІАЛЬНОГО ЗВ'ЯЗКУ ТА ЗАХИСТУ ІНФОРМАЦІЇ УКРАЇНИ

У статті проаналізовано чинне законодавство щодо матеріального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також досліджено погляди науковців у зазначеній сфері. Зазначено, що питання матеріального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України нині є досить актуальним. Оскільки в умовах воєнного стану важливим є питання належного соціального забезпечення військовослужбовців та інших осіб, які беруть участь у захисті державного суверенітету України. Водночас недостатня увага до основних питань їх соціального забезпечення призводить до зниження їх соціального рівня, невиконання задекларованих стандартів. Зазначено, що недивлячись на те, що останнім часом сфера соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, до якого належать військовослужбовці, державні службовці та інші працівники, зазнає суттєвих змін, такі зміни скоріше стосуються кількісної площини, а не якісної. Оскільки значна кількість прийнятих нормативно-правових актів не відповідає рівню життя сьогодні та тим затратам, які військовослужбовці віддають, захищаючи свою Вітчизну. Хоча слід констатувати, що державою у цьому напрямку вже робляться певні позитивні кроки. Матеріальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України визначено як додатковий вид соціального забезпечення, що проявляється у забезпеченні даної категорії осіб конкретними видами матеріальних благ, адресно спрямованих на задоволення їх потреб. При цьому зазначено, що матеріальне забезпечення повинно відповідати економічній ситуації в державі та світі, а отже, її коригування має здійснюватися оперативно. Їх матеріальне забезпечення є прямим обов'язком держави, як це передбачено в чинному законодавстві. Тому обов'язком держави є створення та розроблення дієвого механізму матеріального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

Ключові слова: держава, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України, державні службовці, військовослужбовці, соціальне забезпечення, матеріальне забезпечення, національне законодавство.

The article analyzes the current legislation on the financial support of the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine, as well as examines the views of scientists in the specified field. It is noted that the issue of material support for the personnel of the State Service for Special Communication and Information Protection of Ukraine is currently quite relevant. Since in the conditions of martial law, the issue of proper social security of military personnel and other persons participating in the protection of the state sovereignty of Ukraine is important. At the same time, insufficient attention to the main issues of their social security leads to a decrease in their social level, non-fulfillment of declared standards. It is noted that, despite the fact that recently the sphere of social security of the personnel of the State Service of Special Communications and Information Protection of Ukraine, which includes military personnel, civil servants and other employees, has undergone significant changes, such changes are rather related to the quantitative plane, and not quality. Since a significant number of adopted normative legal acts do not correspond to the standard of living today and the costs that servicemen pay while protecting their Motherland. Although it should be noted that the state is already taking certain positive steps in this direction. Material support of the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine is defined as an additional type of social security, which is manifested in the provision of this category of persons with specific types of material goods aimed at meeting their needs. At the same time, it is stated that the material support should correspond to the economic situation in the state and the world, and therefore, the adjustment should be carried out promptly. Their financial support is a direct obligation of the state, as stipulated in the current legislation. Therefore, it is the duty of the state to create and develop an effective mechanism for the material support of the personnel of the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine.

Key words: *the state, the State Service for Special Communications and Information Protection of Ukraine, civil servants, military personnel, social security, material security, national legislation.*

Постановка проблеми. Нині питання соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, до якого відповідно до законодавства належать військовослужбовці, державні службовці та інші працівники, є досить актуальним. В умовах ведення війни з російською федерацією важливим залишається питання належного соціального захисту військовослужбовців та інших осіб, які беруть участь у захисті державного суверенітету України. Недостатня увага до основних питань соціального захисту даної категорії осіб призводить до зниження їх соціального рівня, невиконання задекларованих стандартів та відсутність послідовної і чіткої політики формування соціальних норм. У зв'язку з підписанням Угоди про асоціацію з Європейським Союзом, воєнним станом на території України значним пріоритетним напрямком є належне соціальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та приведення існуючих механізмів відповідно до стандартів ЄС та НАТО.

Згідно із законодавством України соціальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України включає в себе комплекс заходів, спрямованих на вирішення матеріального забезпечення, що здійснюється

та фінансується за рахунок Державного бюджету України з метою компенсації, зниження або запобігання негативного впливу соціальних ризиків на дану категорію осіб, які через особливості своєї службової діяльності не мають іншого джерела отримання гідних умов до існування. 22 жовтня 2021 р. Президентом України було підписано Указ про рішення Ради національної безпеки і оборони України «Про Концепцію реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України» [1], метою якої є реформування та розвиток Служби як сучасного органу, який забезпечує високоякісний захищений урядовий зв'язок і кіберзахист органів державної влади та критичної інфраструктури, що передбачає запровадження уніфікованої системи планування та управління ресурсами на основі сучасних європейських та євроатлантичних підходів. Одним із напрямів реалізації Концепції названо гарантування належного матеріального забезпечення особового складу Служби.

Стан опрацювання. На сьогодні проблематика належного рівня матеріального забезпечення особового складу зазначеної структури на сьогодні не розкривалася та не складала предмет цілісних та системних досліджень. Разом з тим питання соціального забезпечення досліджувалося багатьма вітчизняними вченими, серед яких: В. М. Андріїв, Н. Б. Болотіна, М. І. Іншин, М. І. Дерев'яноко, М. М. Клемпарський, О. Л. Кучма, К. Ю. Мельник, О. В. Москаленко, П. Д. Пилипенко, О. І. Процевський, С. М. Синчук, І. М. Сирота, Б. І. Сташків, О. В. Тищенко, Г. І. Чанишева, Л. І. Шумна, В. І. Щербина, М. М. Шумоло, О. М. Ярошенко та ін.

Мета статті проаналізувати чинне законодавство щодо матеріального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а також дослідити погляди науковців у зазначеній царині, на підставі чого зробити певні висновки.

Виклад основного матеріалу. Відповідно до ст. 11 Закону України «Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України» [2] до особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України належать військовослужбовці, державні службовці та інші працівники. Соціальний та правовий захист військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та членів їхніх сімей здійснюється відповідно до Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та інших законів. Соціальний та правовий захист державних службовців та інших працівників Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України забезпечується на загальних підставах відповідно до законодавства про працю і державну службу (ст. 18 вищезазначеного Закону).

Так, у нормах Закону України «Про державну службу» [3] для державних службовців передбачено наступні види соціального захисту: виплата надбавок, доплат, премій (ст. 52); надання соціально-побутового забезпечення у вигляді надання службового житла або матеріальної допомоги (ст. 54); грошова допомога у розмірі середньомісячної заробітної плати, яка виплачується разом із наданням щорічної основної оплачуваної відпустки тривалістю 30 календарних днів (ст. 57); пенсійне забезпечення (ст. 90).

Виходячи з цього одним із напрямів соціального захисту державних службовців є матеріальний, який полягає у тому, що, окрім, власне, фінансового забезпечення у формі заробітної плати, державні службовці можуть отримувати додаткове

матеріальне забезпечення, передбачене ст. 52 Закону. При цьому матеріальне забезпечення державних службовців охоплює ряд надбавок (за вислугу років на державній службі; за ранг державного службовця), доплат (за додаткове навантаження); компенсацій (різновид доплат до посадового окладу державного службовця, який виплачується йому у зв'язку з роботою, яка передбачає доступ до державної таємниці), премій (виплачуються державним службовцям у межах фонду преміювання залежно від особистого внеску державного службовця в загальний результат роботи державного органу). Як зазначає В. В. Безусий, кожна із зазначених форм, характеризується притаманними лише їй особливостями. Так, надбавки виплачуються державним службовцям згідно з чіткими і прозорими критеріями з урахуванням посади, яку вони обіймають, їх професійної компетентності, професійної підготовки та строку служби; доплати – державний службовець має відпрацювати понад встановлену норму праці; компенсація має форму не відшкодування, а доплати й передбачена у разі, якщо його службові обов'язки передбачають доступ до державної таємниці; специфіка премій державних службовців пов'язана із спеціальним законодавством, прийнятим для урегулювання даного питання, де чітко визначені граничні розміри як премій конкретного державного службовця, так і загального розміру премій, які можуть бути виплачені в рамках конкретного органу. При цьому варто враховувати, що розмір премій кожного службовця визначається безпосередньо керівником державної служби. На думку науковця, матеріальний напрям соціального захисту державних службовців характеризується наступними особливостями: 1) реалізовується у формі надбавок, доплат, премій та компенсацій; 2) розміри таких видів соціального захисту або прямо передбачені законом, або визначаються безпосередньо керівником державної служби; 3) види матеріального напрямку соціального захисту державних службовців, по суті, є складовими їх заробітної плати і при цьому впроваджені з метою надання додаткового соціального захисту державним службовцям із огляду на функції, які вони виконують, та ризики, із якими вони стикаються [4].

До питання матеріального забезпечення військовослужбовців, то їм згідно Закону України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» держава також гарантує достатнє матеріальне забезпечення в обсязі, що відповідає умовам служби, стимулює закріплення кваліфікованих військових кадрів [5]. Як зазначає М. О. Шишлюк, система матеріального забезпечення є додатковим видом соціального захисту військовослужбовців, до якої входить грошове, житлове, речове, медичне і продовольче забезпечення [6, с. 283]. Як бачимо, науковець до матеріального забезпечення відносить усі види забезпечення, які носять матеріальний характер та виражаються у конкретних виплатах, послугах, які мають чіткий зміст, наданні матеріальних цінностей для задоволення потреб військовослужбовців. С. М. Чимишенко також визначає види матеріального забезпечення військовослужбовців у складі системи їх соціального захисту та відносить до них грошове забезпечення, пенсійне забезпечення, компенсаційні виплати при службових переміщеннях та відрядженнях, грошові компенсації замість видів матеріального забезпечення, що надаються у натуральній формі (продовольчого, речового, житлового), страхові та інші виплати [7, с. 71].

Виходячи ж Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» до матеріального забезпечення віднесено

продовольче, речове та житлове забезпечення. Так, продовольче забезпечення військовослужбовців здійснюється за нормами і в терміни, що встановлюються Кабінетом Міністрів України. Згідно із постановою Кабінету Міністрів України від 29.03.2002 №426 «Про норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, поліцейських, осіб рядового та начальницького складу підрозділів Державної фіскальної служби, осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту» [8] визначено норми харчування; речове забезпечення військовослужбовців здійснюється за нормами і в терміни, що визначаються відповідно Міністерством оборони України, у тому числі для Державної спеціальної служби транспорту, іншими центральними органами виконавчої влади, що мають у своєму підпорядкуванні військові формування, Головою Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, а порядок грошової компенсації вартості за неотримане речове майно визначається Кабінетом Міністрів України». Норми речового забезпечення, а також порядок його надання визначає наказ адміністрації Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України «Про речове забезпечення військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України в мирний час та особливий період» [9].

Більш детально зупинимося на особливостях житлового забезпечення, адже наведена сфера матеріального забезпечення є надзвичайно важливою. Так, Ю. В. Дідовець, досліджуючи питання житлового забезпечення військовослужбовців Збройних Сил України, зауважує, що «ознаками житлового забезпечення військовослужбовців як одного із видів їх соціального варто визначити: 1) забезпечення військовослужбовців жилими приміщеннями здійснюється за рахунок коштів Державного бюджету України, на відповідний рік; 2) суб'єктами, які підлягають забезпеченню – є коло осіб, які устанавлюються залежно від конкретних видів забезпечення; 3) правові гарантії забезпечення військовослужбовців жилими приміщеннями визначені у статтях Конституції України, положеннях спеціального Закону України «Про соціальний та правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» та підзаконними нормативно-правовими актами в сфері забезпечення житлом військовослужбовців» [10].

Слід зауважити, що на сьогодні вирішення питання ефективного забезпечення житлом військовослужбовців знову постало на порядку денному. Так, згідно з Указом Президента України «Про першочергові заходи щодо зміцнення обороноздатності держави, підвищення привабливості військової служби у Збройних Силах України та поступового переходу до засад професійної армії» Міністерство оборони України зобов'язано «прискорити розроблення та внесення на розгляд Кабінету Міністрів України проекту концепції забезпечення житлом військовослужбовців Збройних Сил України та членів їх сімей, передбачивши запровадження спеціальної накопичувальної програми для отримання військовослужбовцями власного житла» [11]. Проект такого документу було розроблено Міністерством оборони та презентовано в жовтні 2018 р. Основними напрямками розв'язання проблеми було визначено: «1) власне будівництво, реконструкція будівель під житлові приміщення; 2) закупівля житла за рахунок коштів Державного бюджету; 3) виплата сім'ям військовослужбовців грошової компенсації за належні для отримання їм житлові приміщення; 4) отримання житла шляхом залучення не бюджетних коштів (будівництво житла на земельних ділянках Міністерства оборони України); 5) забезпечення військовослужбовців службовими житлом у місцях постійної дислокації військових частин

на час проходження військової служби; 6) надання одноразової грошової допомоги військовослужбовцям ЗСУ та членам їх сімей на вирішення житлово-побутових питань, яких буде прийнято на військову службу починаючи з 01 січня 2020 року (при набутті календарної вислуги 20 років); 7) надання військовослужбовцям та членам їх сімей кредитів на індивідуальне житлове будівництво або придбання правного житлового будинку (квартири) на строк до 20 років» [12]. Втім і до сьогодні його не прийнято.

На думку Ю. В. Дідовця, держава законодавчо закріпивши спеціальний статус військовослужбовців з усіма правами, що випливають із нього, пільгами, компенсаціями та гарантіями, фактично не може забезпечити їх механізм реалізації права на житло як військовослужбовців, так і членів їхніх родин через відсутність необхідного обсягу фінансових та в цілому економічних ресурсів, чіткого адміністративного механізму реалізації норм. Чинне законодавство, зокрема Житловий Кодекс УРСР, містить застарілі норми, які унеможливають забезпечення правом на житло не лише військовослужбовців, а інші категорії громадян. Більшість норм чинного законодавства містить задекларовані положення відповідно до міжнародних норм і норм Основного закону, а механізм забезпечення військовослужбовців житлом залишається на стадії реалізації принципу те, що «de facto» не відповідає «de jure» в силу економічного стану в країні, умов проведення Операції Об'єднаних Сил на Сході, виділення коштів на житло або грошові компенсації в Державному бюджеті на поточний рік. Тому необхідно не лише впровадження певних змін до окремих нормативно-правових актів, але й утворення узгодженого, економічно обґрунтованого, соціально-правового механізму реалізації норм чинного законодавства, відповідне бюджетне фінансування та залучення іноземних інвесторів, щоб забезпечити правом на житло військовослужбовців, які реалізують конституційний обов'язок служити Батьківщині [10].

Як бачимо законодавство у сфері продовольчого, речового та житлового забезпечення військовослужбовців характеризується застарілими підходами, бракує конкретних механізмів реалізації нормативно-правових актів, не визначеними є джерела фінансування, відсутні загальні концепції реформування окресленої сфери матеріального забезпечення, не визначено нових та ефективних підходів до вирішення зазначених проблем. Саме тому зазначене питання є однією із найбільш нагальних сфер, які потребують удосконалення та перегляду існуючих підходів.

Позитивним кроком держави сьогодні є запровадження на період дії воєнного стану з 24 лютого 2022 р. Постановою Кабінету Міністрів України від 28 лютого 2022 р. № 168 «Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану» [13] додаткового матеріального забезпечення військовослужбовцям.

Отже, матеріальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України слід визначати як додатковий вид соціального забезпечення, що проявляється у забезпеченні даної категорії осіб конкретними видами матеріальних благ, адресно спрямованих на задоволення їх потреб. Зрозуміло, що матеріальне забезпечення повинно відповідати економічній ситуації в державі та світі, а отже, й коригування має здійснюватися оперативно.

Висновок. Підводячи підсумок викладеному, слід констатувати, що недивлячись на те, що останнім часом сфера соціального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, до якого належать

військовослужбовці, державні службовці та інші працівники, зазнає суттєвих змін, такі зміни скоріше стосуються кількісної площини, а не якісної. Оскільки значна кількість прийнятих нормативно-правових актів не відповідає рівню життя сьогодні та тим затратам, які військовослужбовці віддають, захищаючи свою Вітчизну. Хоча слід констатувати, що державою у цьому напрямку вже робляться певні кроки.

Матеріальне забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України слід визначати як додатковий вид соціального забезпечення, що проявляється у забезпеченні даної категорії осіб конкретними видами матеріальних благ, адресно спрямованих на задоволення їх потреб. При цьому матеріальне забезпечення повинно відповідати економічній ситуації в державі та світі, а отже, й коригування має здійснюватися оперативно. Їх матеріальне забезпечення є прямим обов'язком держави: «Кращі з кращих – ті, хто захищає Соборність України зі зброєю в руках – повинні мати від держави шану і словом, і ділом». Як зазначено в Законі України «Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей» «соціальний захист військовослужбовців – діяльність (функція) держави, спрямована на встановлення системи правових і соціальних гарантій, що забезпечують реалізацію конституційних прав і свобод, задоволення матеріальних і духовних потреб військовослужбовців відповідно до особливого виду їх службової діяльності, статусу в суспільстві, підтримання соціальної стабільності у військовому середовищі. Це право на забезпечення їх у разі повної, часткової або тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості, а також в інших випадках, передбачених законом». Саме тому обов'язком держави є створення та розроблення дієвого механізму матеріального забезпечення особового складу Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 22 жовтня 2021 року «Про Концепцію реформування Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України»: Указ Президента України від 22.10.2021 №544/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5442021-40437> (дата звернення: 19.02.2022)
2. Про Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України: Закон України від 23.02.2006 № 3475-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 30. Ст. 258.
3. Про державну службу: Закон України від 10.12.2015 № 889-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 4. Ст. 43.
4. Безусий В. В. Теоретико-правові основи соціального захисту державних службовців в умовах євроінтеграції України: монографія. Харків: Константа, 2019. 404 с.
5. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей: Закон України від 20.12.1991 р. № 2011-XII. Відомості Верховної Ради України. 1992. №15. Ст.190
6. Шишлюк М. О. Матеріальне забезпечення у зв'язку з необхідністю компенсації окремих видатків як додатковий вид соціального захисту військовослужбовців. Трудове законодавство: шляхи реформування. 2013. С. 281–283.
7. Чимишенко С. М. Бюджетний механізм фінансування особового складу Збройних Сил України: дис. ... канд. економ. наук: 08.00.08. Київ, 2011. 261 с.
8. Про норми харчування військовослужбовців Збройних Сил, інших військових формувань та Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації, поліцейських,

осіб рядового та начальницького складу підрозділів Державної фіскальної служби, осіб рядового, начальницького складу органів і підрозділів цивільного захисту : постанова Каб. Міністрів України від 29.03.2002 № 426. Офіційний вісник України. 2002. № 14. С. 134

9. Про речове забезпечення військовослужбовців Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України в мирний час та особливий період : наказ адміністрації Держ. служби спеціального зв'язку та захисту інформації України від 08.12.2017 № 673. Офіційний вісник України. 2018. №11. Ст.79

10. Дідовець Ю.В. Щодо правового регулювання житлового забезпечення військовослужбовців. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: Юридичні науки. 2018. Вип. 4. URL: http://www.irbis-nbu.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbu/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/vnadpcurn_2018_4_8.pdf (дата звернення: 19.02.2022)

11. Про першочергові заходи щодо зміцнення обороноздатності держави, підвищення привабливості військової служби у Збройних Силах України та поступового переходу до засад професійної армії : Указ Президента України від 01.02.2022р. № 36/2022. Урядовий кур'єр. 2022. №20

12. Прощавай черга? – проєкт Концепції забезпечення житлом військовослужбовців. Юридична служба Збройних Сил України. URL : <https://www.ukrmilitary.com/2018/07/konceptsiya-zhytlo-viskovum.html> (дата звернення: 19.02.2022)

13. Питання деяких виплат військовослужбовцям, особам рядового і начальницького складу, поліцейським та їх сім'ям під час дії воєнного стану : постанова Каб. Міністрів України від 28.02.2022 № 168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/168-2022-p#Text> (дата звернення: 19.02.2022)

УДК 378.046.4

DOI: 10.32751/2617-5967-2022-03-04

Ярошенко О. М.

*доктор юридичних наук, професор
професор кафедри трудового права*

*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
член-кореспондент НАПрН України*

ЦИФРОВІЗАЦІЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ – ОДИН ІЗ ПРІОРИТЕТІВ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Метою статті є дослідження питань цифровізації освіти в Україні як одного із пріоритетних напрямків розвитку дистанційного навчання, на підставі чого зроблено наступні висновки. Зазначено, що одним із перспективних напрямів розвитку вітчизняної системи освіти повинна стати її цифровізація, оскільки цифрові технології роблять освітній процес мобільним, диференційованим та індивідуальним, надають ряд нових можливостей, як для викладачів так і для студентів. Завдяки цифровізації освітній процес